

Historia Grzechotki

Wierzmy powszechnie w postęp techniczny, w to, że z każdym pokoleniem stajemy się mądrzejsi, wiemy więcej. Wierzmy, że nasze wynalazki są lepsze od rzeczy wymyślonych przez naszych ojców. Zabawki temu przeczą. Gdyby zastanowić się nad ich istotą, to nie zmieniły się od lat. Jedną z najstarszych zabawek jest grzechotka. Na przestrzeni wieków najmłodsze dzieci, poprzez zabawę grzechotkami, uczyły się odróżniać stukot od grzechotu lub dzwonienia, a także lokalizować źródło dźwięku w przestrzeni. Grzechotki pomagały rozwijać najmłodszym zmysł dotyku i poznawać charakter materiału, z którego wykonano przedmioty, ich twardość czy fakturę.

Starożytni Grecy, którzy dawali grzechotki swoim nowonarodzonym dzieciom, opowiadali, że zabawkę wynalazł matematyk i filozof, przyjaciel Platona, Archytas z Talentu (pierwsza połowa IV w. przed n.e.), dla potomstwa, które przeszkadzało mu w rozmyślaniach. Nie jest to prawda. Znamy obecnie gliniane grzechotki, które powstały w okresie IX - VII w. przed n.e. Archeologowie wydobyli je, obok innych zabawek, z grobów dzieci. Zachowały się, bowiem dorośli składali je podczas pochówku razem ze zmarłym. Byli przekonani o przydatności zabawek w życiu pozagrobowym.

Gliniane grzechotki, stożkowate, gruszkowate, workowate, sercowate, kuliste, baniaste z szyjkami, a także w kształcie ptaszków znaleziono w Biskupinie. W ich środku znajdują się kamyczki, których ruch powodował grzechot. Te drobne przedmioty były nieudolnie lepiące. Prawdopodobnie robiły je dzieci, bądź „na szybko” dorośli.

Za pomocą metody etnologiczno - porównawczej wysunięto hipotezę, że grzechotka pełniła rolę nie tylko zabawki, ale i przedmiotu magicznego, który służył do odpędzania złych mocy. Potrząsał nią czarownik, aby wygnać z dziecka chorobę, a strój ze skóry drapieżnego zwierza, jaki nosił podczas magicznego obrzędu, miał go czynić groźnym dla siedzącego w dziecku demona, utożsamianego z chorobą. Być może starożytni dawali dziecku grzechotkę, aby samo nieustannie odpędzało od siebie złe demony. W większości kultur pierwotnych grzechot, czy hałas pełni taką funkcję.

We współczesnych grzechotkach, choć zmienił się materiał, z którego wykonuje się tego typu przedmioty, zasada działania pozostała bez zmian. To, co odróżnia obecne gadżety od grzechotek, które bawiły dzieci przez wieki, to fakt, że pozbawiono ich właściwości magicznych. Są one tylko i wyłącznie zabawkami. Myślę, że to dlatego rodzice coraz chętniej zastępują je matami edukacyjnymi, kolorowymi klockami, zabawkami wydającymi dźwięk i stawiającymi stosowne do wieku malucha wyzwania.

Andrzej Berezowski
fot. Andrzej Berezowski